

Slovotvorba adjektiv

Deverbativní adjektiva

MUTACE – deverbativní adjektiva

- Adjektiva příznačné dějové vlastnosti
- Adjektiva účelová
- Adjektiva pasivní možnosti (sklon)
- (Adjektiva široce dějově vztahová)

Adjektiva příznačné dějové vlastnosti (djektiva dějová)

- Charakterizace děje
- Aktivní vlastnost (výsledková ke slovesům dokonavým)
- Pasivní vlastnost (výsledková ke slovesům dokonavým a nedokonavým)

Chrakterizace děje

- -vý (hravý, dravý)
- -lavý (hořlavý)
- -livý (trpělivý)
- -čí (alternativní motivace jmény činitelskými) (tvůrčí, vůdčí, ...)
- -lý (bdělý)
- -atý (stojatý)
- -itý (pracovitý)
- -utý (smrdutý)
- -ný (umíněný)
- -cný (bojácný)
- -čný (rozkazovačný)

Aktivní vlastnost (od dok. sloves – výsledek děje)

- -lý (zhýralý, pokročilý, zachovalý)

Pasivní vlastnost

(od dok. i nedok. sloves – výsledek působení)

- -ný, -tý (dojatý, nadutý, zapomenutý)
- -ný, -tý (psaný, mluvený, sázený)

Adjektiva účelová (určený k ...)

je určený k tomu, aby se s ním dělalo to, co označuje fundující sloveso

- -cí (šicí, hrací, hnětací, pletací, sázecí, trávicí, kropicí, žehlicí)
- -n-í, -n-ý, -ov-ý (učební, lovný, výkladový)

Jak se liší adjektiva na –icí/-ící?

- kreslicí – kreslící
- řidicí – řídící
- mluvící – mluvící
- měřicí – měřící
- čisticí – čistící
- trávicí – trávící
- plnicí – plnící
- chránicí – chránící
- dělicí – dělící

Utvoř adjektiva účelu od sloves

■ mýt	hasit	žehlit
■ brzdit	mazat	tavit
■ bít	učit	bodat
■ střílet	(léčit)	varovat
■ hodovat	svářet	krájet
■ viset	psát	stát

Všimni si, od kterého slovesného tvaru se tvoří adjektiva účelu

- Slovesná paradigmata
- Rozdíl mezi paradigmatem jmen a paradigmaty sloves
- Kmen přítomný a minulý
- Kmenotvorná přípona (téma) – prostředek slovotvorby

Jakým způsobem byste popsali významový rozdíl mezi následujícími dvojicemi adjektiv

- mycí – myjící
- bicí – bijící
- krycí – kryjící
- žehlicí – žehlící
- hladicí – hladící
- hnací – ženoucí
- prací - peroucí

Adjektiva pasivní možnosti (náklonnostní)

Ize s ním dělat to, co označuje fundující sloveso

- -telný - přijatelný, viditelný, pochopitelný, uvěřitelný, zanedbatelný, srozumitelný, zřetelný, citelný, čitelný
- -ný – rozpustný, dojný, prodejný

TRANSPOZICE (adjektiva)

- Adverbia transponovaná do adjektiv
- Adjektivizace slovesných tvarů

Adjektivizace slovesných tvarů

- Přechodník přítomný (nesoucí, hrající, zpívající)
- Přechodník minulý (napsavší, roztrhavší)
- Pasivní příčestí (přenesený, ukrytý, zabitý)
- ? L-ové příčestí (opilý, uschlý, opuchlý)

Zvláštňování děje (participium/přechodník – adjektivum)

- Zachování vazby fundujícího slovesa (smíšená se zbytky šlehačky – smísit se zbytky šlehačky, opilý pivem – opít se pivem, opilý jako Švéd – opít se jako Švéd, odvolaný ředitelem – být odvolán ředitelem, ...)
- Podržení reflexivního se/si
(lesknoucí se zrcadlo, pohybující se bod, poděkovavší se král, opozdivší se četník)

MODIFIKACE adjektiv

- Stupeň vlastnosti
- Význam zesilující
- Význam zeslabující
- Citově zabarvený, deminutivní, mazlivý význam

Stupeň vlastnosti

- Kategorie stupňování (gramatika, lexikologické aspekty, slovotvorné aspekty)
- Stupňování slovotvorné a opisné
- Formanty II. stupeň – -í, -čí, -ší, -e/-ější, III. stupeň prefix nej-+tvary II. Stupně
- Adjektiva kvalifikační a relační (stupňování)

Od následujících adjektiv tvoř adjektiva vyjadřující menší - větší míru vlastnosti

■ krátký	malý	bílý	starý
■ lehký	žlutý	krátký	samotný
■ teplý	jemný	dlouhý	vysoký
■ široký	ukrutný	velký	hnědý
■ bílý	modrý	rudý	zelený
■ blbý	hloupý	hluchý	tlustý
■ bledý			

Analyzujte komparativy/superlativy tantum

- nejzazší
- další
- pomenší
- postarší

Všimněme si:

Starší muž je mladší než starý muž.

Mladší muž je starší než mladý muž

Stupňování

- Která adjektiva nelze stupňovat ?
- Významové důvody
- Formální důvody
- Nepravidelné stupňování
- Stupňování a supletivismus
- Opisné stupňování
- Pleonasmus

K možnostem stupňování adjektiv na *-cí*

- Osolsobě, K.: Kajícíný a nevěřícíný - adjektiva na *-cí/-cný*: slovníky, gramatiky, korpusy. In Hlaváčková, D., Horák, A., Osolsobě, K., Rychlý, P. (eds.), *After Half a Century of Slavonic Natural Language Processing*. Brno : Masarykova univerzita. 2009, s. 173-183.

Význam zesilující

- Sufixy –atý (malinkatý), -ánský (velikánský), -anánský (velikanánský), -atanánský (dlouhatanánský), -itánský (hrozitánský)
- Prefixy pra- (prabídný), pře- (překrásný), vele- (velevýznamný)

Význam zeslabující, negace

- Suffixy –avý (bělavý, modravý,...)
- Prefixy ob- + -lý (obtloustlý), po- + -lý (podlouhlý), při- + -lý (přihloupělý), na- + -lý (namodralý)
- Prefix ne-

Negativa tantum a adjektiva vyjadřující absenci vlastnosti

- nebohý
- nerudný
- nemluvný
- nestoudný
- bezcitný
- bezdětný
- bezmyšlenkovitý
- bezzubý
- nedůtklivý
- nezvedený
- nedočkavý
- netýkavý
- bezduchý
- bezpečný
- bezúročný
- bezostyšný

Citově zabarvený, deminutivní, mazlivý význam

- Suffixy –ičk-ý (maličký), -ink-ý (malinký, oučk-ý (tenoučky), -ounek-ý (slabounký), -oulink-ý (slaboulinký) ...

Tvoř adjektiva od adverbíí (mutace nebo transpozice?)

■ zde	vedle	vně
■ uvnitř	tam	před
■ okolo	brzy	loni
■ dnes	nyní	opět
■ pozdě	včas	včera
■ zítra	někdy	tehdy